

Podrška implementaciji antikorupcijskih strategija u Bosni i Hercegovini

Aktivnost 3.1

Output:

Antikorupcijske kampanje i kampanje podizanja svijesti javnosti o korupciji u BiH - lista, procjena, propusti u identifikovanim kampanjama koje ne treba ponoviti i pozitivni aspekti koji se mogu primjeniti u okviru aktivnosti 3.5

Odnos javnosti prema korupciji

1. List of major awareness raising and anticorruption campaigns in general in BiH
2. Assessment of major awareness raising and anticorruption campaigns in general in BiH
3. List of shortcomings of previous campaigns not to be repeated in campaign from Activity 3.5
4. List of positive aspects of previous campaigns to be used in campaign from Activity 3.5.
5. Analysis of the attitudes of general public and specific groups regarding corruption
6. List of anticorruption sensitisation issues of the general public and specific groups

Autori: Zlatko Minic, Key Expert 2

Sanela Tunović Bećirović, Non-Key Expert

maj 2019.

Analiza je nastala u okviru projekta IPA "Support to implementing anti-corruption strategies in Bosnia and Herzegovina" (EuropeAid/139068/DH/SER/BA). Ovaj projekat finansira Evropska unija.

Sadržaj ove publikacije je odgovornost autora i konzorcijuma predvođenog ECG Summit i ne odražava stavove Evropske unije. Dio ove analize sadrži se u Modelu komunikacione strategije za antikorupcijska tijela u BiH

Antikorupcijske kampanje u BiH

Za definisanje sopstvene antikorupcijske komunikacijske kampanje od značaja je iskustvo iz prethodno realizovanih kampanja. Odgovori na dopise koj je IPAK projekat dobio od antikorupcijskih tijela (AKT) pokazuju da su samo četiri AKT mogla da identifikuju kampanje sprovedene u prethodnom periodu. Nezahvalno je iz ovog podatka izvlačiti jednoznačane zaključke (o dometima i (ne)uspjesima kampanja) jer se uzroci neprepoznavanja kampanja mogu tražiti u širokom rasponu - od toga da (neke) kampanje nisu uspjele da dopru do javnosti (u dovoljnoj mjeri) ili da je zbog specifičnosti ustrojstva pojedinih AKT, njihovi članovi ne posvećuju pažnju antikorupcijskim temama koje izlaze iz okvira njihove precizno definisane nadležnosti, što isključuje pripremu i sprovođenje, ali i praćenje antikorupcijskih kampanja.

U odgovorima se navode sljedeće kampanje (treba notirati da se u nekim slučajevima radi o internim kampanjama ili o projektima, bez definisanja kampanje u smislu direktnog obraćanja određenoj grupi sa jasnom porukom ili pozivom na akciju, koja je bila rezultat projekta ili podrška projektu):

- Kampanja koju je provodila PR Agencija "Bejtovic Communications" 2017. godine, a koja se odnosila na zaposlene u institucijama BiH. Rađena je u saradnji sa službama za informiranje Generalnog sekretarijata Vijeća ministara, vlada entiteta i Distrikta Brčko BiH. Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije bila je jedan od korisnika projekta.
- APIK je od aprila 2018. godine sa Generalnim sekretarijatom Vijeća ministara BiH uključena u projekat unapređenja strateških komunikacija. Iz tog projekta proizašla je *interna* kampanja podizanje svijesti o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama BiH, koja je počela 7. marta 2019. U okviru te kampanje provedeno je istraživanje u javnom sektoru na nivou BiH.
- U 2017. godini proveden je *projekat* "Prevenција korupcije kroz obrazovanje", uz podršku USAID i Antikorupcijske mreže organizacija civilnog društva ACCOUNT.
- Ured Vlade Kantona Sarajevo za borbu protiv korupcije i kontrolu kvaliteta, Privredna komora Kantona Sarajevo, APIK, Transparency International u BiH i Antikorupcijska mreža organizacija civilnog društva u BiH – Account, izradili su *Upitnik* za istraživanje stanja u domenu suzbijanja korupcije u privatnom sektoru, koji je prosljeđen svim privrednim subjektima u Kantonu Sarajevo, putem Privredne komore Kantona Sarajevo.
- *Projekat* "Uvođenje efikasnog modela za borbu protiv korupcije u zdravstvenim ustanovama u Kantonu Sarajevo" implementira nevladina organizacija Inicijativa i civilna akcija (ICVA).
- Kampanja "Prijavi korupciju" Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije

U sklopu [projekta](#) "Izgradnja kapaciteta za borbu protiv korupcije u strukturama državne službe BiH" aprila 2017. organizirana je kampanja "Prijavite korupciju". Korisnici projekta, između ostalih, bili su: Agencije za državnu službu/upravu BiH, FBiH, RS i Pododjeljenje za ljudske resurse Brčko distrikta BiH, Ministarstva pravde BiH, RS, FBiH te Generalni sekretarijat Vijeća ministara BiH- Služba za informisanje, Biro za odnose s javnošću Vlade RS, Ured za odnose s javnošću Vlade FBiH, i Sektor za informisanje Vlade BD BiH i Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije.

Neki od rezultata ankete sprovedene u okviru kampanje su:

- Više od 40% ispitanika nije znalo gdje i kako prijaviti korupciju
 - 33% ispitanika je reklo da je ponudilo novac na vlastitu inicijativu iako im to niko nije tražio
 - 56% ispitanika smatra da nema svrhe prijavljivati korupciju
 - 30% ispitanika smatra da je korupcija uobičajena praksa i da nema potrebe prijavljivati
 - 10% ispitanika smatra da je prihvatljivo da državni službenik dobije posao na osnovu porodičnih/prijateljskih veza
 - 22% ispitanika naveli su da su državni službenici nagovijestili da se od njih očekuje dodatno plaćanje ili poklon
- Kampanja "Borba protiv korupcije"- u junu 2017. pokrenuo MUP TK u saradnji sa ICITAP-om (Međunarodni program pomoći u kriminalističkoj obuci Ministarstva pravde SAD-a) i INL-om (Ured za međunarodnu borbu protiv narkotika i provedbu zakona Vlade SAD-a). Cilj: Upoznati i educirati građane šta je korupcija i kako je prijaviti nadležnoj policijskoj upravi. Na web stranici MUP-a TK postoji aplikacija za prijavu korupcije.
- Kampanja "Stop korupciji"- u decembru 2017. pokrenuo MUP KS u saradnji sa ICITAP-om i ambasadorom SAD-a. Cilj kampanje bilo je ohrabrivanje građana da prijave korupciju, preko internet sjta MUP-a KS, sa porukom "Prekinite lanac korupcije".

- Organizacija Transparency International BiH sprovela je više antikorupcijskih kampanja u prethodne tri godine: Promocija Antikorupcijskog savjetovišta (ALAC-a) 2018. godine; Promocija ALAC-a na univerzitetima, 2016. godine; Obilježavanje Dana prava javnosti da zna (FOI Day) 2017. godine;

- Kampanja ALAC na univerzitetima:

<https://www.facebook.com/TIBiH/videos/691254101023679/>

<https://www.facebook.com/TIBiH/videos/691719904310432/>

<https://www.facebook.com/TIBiH/videos/695213167294439/>

Kampanja je bila usmjerena na studente, ali i na zaposlene na univerzitetima, odnosno fakultetima. Kroz spotove, urađene nalik na promocije proizvoda u trgovinskim lancima "promovisane" su kupljene diplome i ispiti i radn amjesta na

fakultetima, sa pozivom ciljnim grupama da ALAC-u prijave ovakve poruke. Poruka kampanje bila je "Naučimo ih lekciju". Medijsku kampanju (plasiranu i intenzivno putem društvenih

mreža) pratile su tribine na fakultetima. rezultati su, međutim, prema podacima TIBiH, bili skromni. Stigao je zanemarljiv broj prijava od strane studenata i određeni (ali neveliki) broj prijava od strane zaposlenih.

- Relativan neuspjeh kampanje targetirane na studente uticao je na šire targetiranje naredne kampanje iz 2018. godine. Usmjerena na javni sektor, na procese zapošljavanja u njemu, kampanja je žrtve i svjedoke korupcije pozivala da prijave slučajeve objašnjene u spotu kao oblike i mehanizme korupcije. (<https://www.facebook.com/TIBiH/videos/339686966800664/>)

Pored toga, u igranim spotovima, načinjenim da djeluju kao istinski tajni dokumentarni snimci, prikazano je djelovanje onih koji koruptivnim mehanizmima obezbjeđuju pogodnosti drugima.

(<https://www.facebook.com/TIBiH/videos/2170624826341529>)

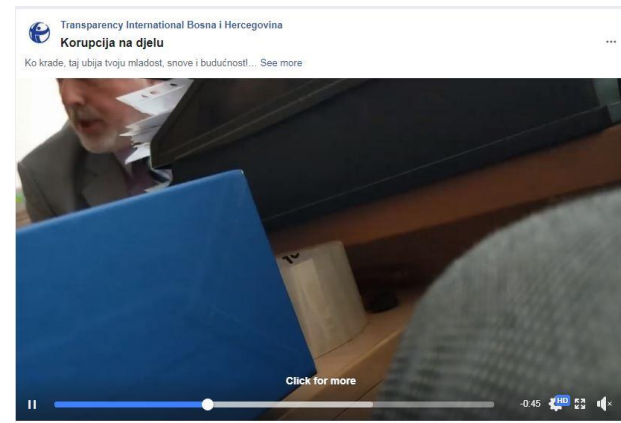
<https://www.facebook.com/TIBiH/videos/1364387167025515/>

<https://www.facebook.com/TIBiH/videos/308777519903198/>)

Poruke kampanje bile su "Da li ćeš samo gledati?", "Ko krade taj ubija tvoju budućnost - prijavi korupciju", "Korupcija je krađa, i oni koji krađu ubijaju vašu mladost i budućnost. Prijavi korupciju!".

tajni dokumentarni snimci, prikazano je djelovanje

- TIBiH - Finansiranje političkih partija - Rađena je promotivna kampanja pod nazivom „Pratimo tokove novca političkih partija“ koja je imala za cilj da pokaze na manjkavosti i postojećem zakonskom okviru i prezentirala preporuke TIBiH za unapređenje. TV kampanja je bila emitovana na FTV i RTRS-u, kao i na društvenim mrežama. Također, organizovane su dvije debate na ovu temu (Zabranjeni forum na Pink BiH i Izazovi na BN TV). Pored navedenog, u saradnji sa medijskim kucama, urađeno je i promovisano 9 istraživačkih priča na temu finansiranja političkih partija.
- FOI Day - TI BiH Svake godine organizuje ulične kampanje 28. septembra. To nije učinjeno 2018. godine, jer je bila izborna. 2017. godine je rađeno u šest gradova gdje su aktivisti TIBiH dijelili promotivne materijale (letke, liflete itd) građanima, te sa njima na licu mjesta popunjavali formular za dostavu podataka, koje je kasnije ALAC uputio prema institucijama.

Odnos medija i javnosti prema korupcijskim temama

Za prepoznavanje koliko su dosadašnje kampanje "pogađale" ključne antikorupcijske/korupcijske teme, koliko su bile prilagođene mentalitetu građana u BiH i koje su pogrešne procjene načinjene, od pomoći mogu biti, s jedne strane, zaključci i procjene stručnih organizacija, tijela ili konferencija o korupcijskim/antikorupcijskim prioritetima, ali i ono što su građani, javne ličnosti ili mediji prepoznavali kao centralno mjesto u ovoj oblasti.

Tako su, na primjer, na godišnjoj konferenciji o antikorupciji u BiH, u martu 2018. godine ("Borba protiv korupcije kroz unapređenje zakonodavnog okvira i jačanja kapaciteta antikorupcijskih institucija") koju je organizovala Misija OSCE-a u BiH u saradnji sa APIK-om, usvojeni sljedeći zaključci: Korupcija predstavlja najozbiljniji problem u BiH i rezultat je nedovoljne funkcionalnosti relevantnih institucija; Saradnja i koordinacija svih institucija u BiH je preduslov za adekvatnu i dosljednu borbu protiv korupcije; Konferencija potvrđuje da antikoruptivni zakoni predstavljaju osnovnu pretpostavku za efikasnu borbu protiv korupcije te je stoga neophodno nastaviti jačati zakonodavni okvir u BiH, a u skladu sa EU propisima; Ostvariti proaktivnu saradnju sa akademskom zajednicom, kao i sa medijima, u cilju stvaranja uslova za podizanje svijesti građana i neophodnosti zajedničke borbe protiv korupcije¹.

Tromjesečno svakodnevno praćenje press klipinga o korupcijskim i antikorupcijskim temama u BiH, za potrebe Modela komunikacione strategije za antikorupcijska tijela u BiH, rezultiralo je zaključcima koji ne predstavljaju iznenađenje. Korupcija je, iako percipirana od strane javnosti kao jedan od najvažnijih problema u BiH, prisutna u relativno malom obimu u medijima.

Mali je broj informacija o represivnim aktivnostima (što bi mogao biti povod za analizu djelovanja represivnih organa ili njihovog komuniciranja antikorupcijskih tema), korupcija sporadično dopijeva u kliping kroz nazive organa koji sadrže kovanicu "organizovani kriminal i korupcija" iako u medijskim objavama nije riječ o korupcijskim krivičnim djelima, pojavljuje se u izjavama međunarodnih zvaničnika, diplomata ili u izvještajima međunarodnih organizacija i institucija, kao i u izjavama BiH političara sa raznih nivoa vlasti koji najavljuju antikorupcijske poteze i aktivnosti. Prevencija korupcije je prisutna kroz informacije (nevelik broj) posvećene konferencijama i okruglim stolovima i jedini značajniji proboj u ovoj oblasti bio je niz vijesti u vezi sa novim zakonskim rješenjima i registrima uspostavljenim u Kantonu Sarajevo. Pored svega pobrojanog, korupcija se u medijima pojavljuje u negativnom kontekstu, u tekstovima u kojima se kritikuje neučinkovitost nadležnih za njeno suzbijanje.

¹ <http://www.apik.ba/aktuelnosti/saopcenja-za-javnost/default.aspx?id=1706&langTag=bs-BA>

Mladi i korupcija

Od značaja je i istraživanje "Studija o mladima u Bosni i Hercegovini", autora Jusuf Žiga, Lejla Turčilo, Amer Osmić, Sanela Bašić, Nedžma Džananović Miraščija, Damir Kapidžić i Jelena Brkić Šmigoc, koju je 2015. godine objavio Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) 2015.

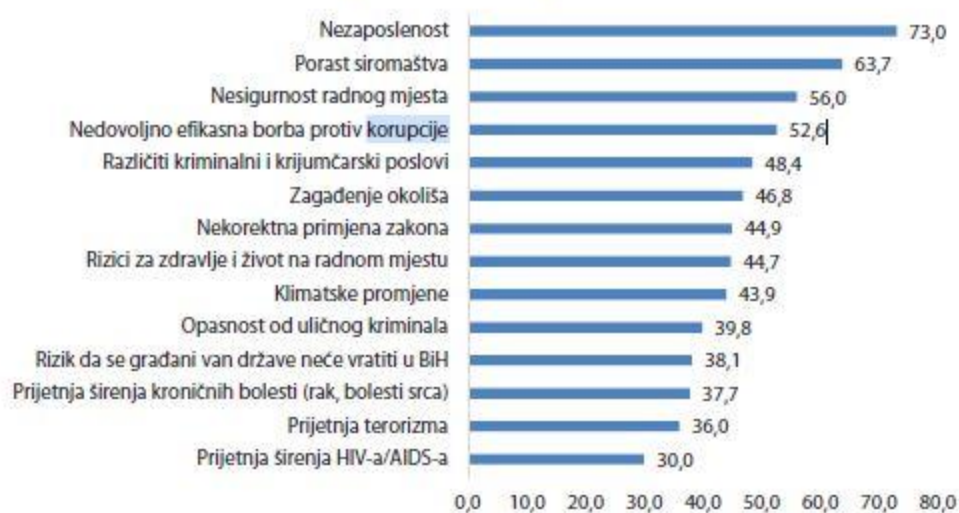
Poseban naglasak bio je na percepciji korupcije u obrazovnim institucijama. Ispitanicima su, kako se navodi u publikaciji, "postavljena tri pitanja na temelju kojih je, s jedne strane, moguće ocijeniti kako mladi percipiraju prisustvo (stepen) korupcije unutar obrazovnog sistema, te identificirati neposredno, lično iskustvo ispitanika, kroz svjedočenje ili sudjelovanje u koruptivnim radnjama.

Prema dobijenim podacima, 27,7% ispitanika smatra da u obrazovnoj instituciji na kojoj se školuju nikada nije bilo korupcije, dok 20,9% mladih nema mišljenje o ovom pitanju. Nasuprot tome, svaki drugi ispitanik smatra da je koruptivna praksa u određenoj mjeri prisutna u obrazovnim institucijama - 22,2% ispitanika smatra da je ta praksa ponekad prisutna, 15,5% da je veoma rijetka i 13,7% da je često prisutna".

Međutim, u studiji se ukazuje da je procenat onih koji su imali direktna iskustva sa korupcijom daleko manji od procenta onih koji tvrde ili vjeruju da je ima u obrazovnom sistemu: "Gotovo podjednak postotak ispitanika je čuo (51,3%), odnosno nije čuo (43,2%) za slučaj kupovine ocjena; postotak onih koji su svjedočili kupovini ocjena je 6,2% naspram 84,4% onih koji nisu; 1,9% ispitanika navodi da je sudjelovalo u navedenim radnjama naspram 91,6% koji nisu.

U Studiji se, međutim zaključuje da je nizak procenat onih koji su svjedočili ili bili uključeni u korupciji osnov za propitivanje "složenih veza između društvene stvarnosti i utjecaja različitih društvenih kanala, a posebno medija, na percepciju te iste živuće realnosti kod ljudi". Zanimljivo je činjenica da je davanje mita, kao i neprijavlivanje krivičnog djela, krivično djelo i da je moguće da anketirani ne žele da se "približe" korupciju u odgovorima na razdaljinu manju od "saznanja", odnosno ne žele da priznaju da su svjedočili ili učestvovali, kako se ne bi kriminalizovali.

Grafikon 6.7: Rang-ljestvica percipiranih problema bh. društva - modalitet jako uznemirujuće (%)

Grafikon iz Studije o mladima u Bosni i Hercegovini pokazuje da je korupcija, odnosno nedovoljno efikasna borba protiv nje prepoznata kao "jako uznemirujući" problem BiH društva od strane 52% ispitanika. Važno je, međutim, ukazati, i to može biti od značaja za antikorupcijsku kampanju, da su prva tri problema takođe povezani sa korupcijom, odnosno direktna su posljedica ili mogu biti direktna posljedica korupcije: nezaposlenost, porast siromaštva, nesigurnost radnog mjesta.

Nova Studija o mladima u BiH objavljena je 2018/2019. godine, ponovo u izdanju Friedrich-Ebert-Stiftung. Autori su Lejla Turčilo, Amer Osmić, Damir Kapidžić, Sanela Šadić, Jusuf Žiga i Anida Dudić

Ovoga puta nema podataka o eventualnom istraživanju o percepciji korupcije u obrazovnom sistemu. Poražavajući su, međutim, procenti onih koji odobravaju pojedine koruptivne mehanizme: "korištenje poznanstava i drugih vidova neformalnih veza za dobivanje posla (20,6 %) ili pristup uslugama kao što su zdravstvena zaštita, beneficije, itd. (26,8 %). S druge strane, kriminalizovane oblike neformalnih odnosa, poput poreskih prevara i korupcije, smatraju neprihvatljivima".

Za antikorupcijsku kampanju čiji bi se moto mogao povezati sa stvaranjem uslova za mlade u BiH, značajni su i odgovori na pitanje o motivima za (planirani) odlazak iz zemlje: "uzroci odlaska uglavnom se vežu za makro ekonomske faktore kakvi su nezaposlenost, koja je u populaciji mladih između 15 – 24 godine izrazito visoka i prema podacima Agencije za statistiku (2017) doseže 54,3 %. Kao osnovne razloge odlaska u inostranstvo mladi navode korupciju, nezaposlenost, loš životni standard i besperspektivnost".

Percepcija i prijavljivanje korupcije

Jedan od motiva antikorupcijske kampanje svakako može biti i podsticanje građana da se sami odupru korupciji, ali i da je prijave. Za razmatranje ovog pitanja od značaja je istraživanje² Antikorupcijske mreže u BiH (ACCOUNT) iz 2017 o primjeni *Zakona o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju unutar institucija BiH*. Prema tim rezultatima, 97 posto ispitanika kaže da bi prijavilo slučaj korupcije da znaju za njega, ali praksa pokazuje da to nije tako.

Oni koji kažu da ne bi prijavili korupciju smatraju da to nema smisla "jer su skeptični po pitanju ishoda, ukazuju na dugu proceduru i mogućnost izloženosti mobingu". Zato podatak o tome da bi 97 posto ispitanika prijavilo slučajeve korupcije treba uzeti sa rezervom, zaključuje istraživač Emina Bećirević.

Ona je u razgovoru sa novinarima o rezultatim istraživanja ukazala upravo na pravce za moguće dalje djelovanje po ovom pitanju: " U BiH mora porasti svijest o tome da smo svi odgovorni za borbu protiv korupcije. Moramo razvijati svijest koliko je korupcija štetna i za nas same, za našu porodicu ali i za cijelu zemlju i okruženje. U RS se reguliše zaštita prijavitelja korupcije ne samo u javnom/državnom već i u privatnom sektoru. Takvu istu zakonsku regulativu trebalo bi donijeti i u Federaciji i distriktu Brčko. U RS smo u nekoliko slučajeva prijavljene korupcije vidjeli da su prijavitelji bili izloženi torturi i mobingu ali su mediji puno pisali o tome. Pravosudni organi su pokrenul istragu o tome zahvaljujući velikom pritisku medija i civilnog društva. Građanima se mora pokazati da zaista imaju zaštitu sa ova dva zakona na nivou BiH i u RS-u."

Kao način da se to postigne, ona, međutim, navodi "jačanje povjerenja u sud i tužilaštvo, koji moraju pokazati da su u stanju da se izbore sa korupcijskim aferama. Tako će ohrabriti i same građane. Bitna je i promocija vrijednosti prijavljivača".

S obzirom na to da je pomenuto istraživanje sprovedeno među zaposlenicima u javnom sektoru (koje zakon štiti), bilo je za očekivati da će značajan dio anketiranih davati "poželjne" odgovore, kakav je onaj da bi svakako prijavili korupciju.

Stoga objektivniju sliku, daje istraživanje mreže Transparency International - Globalni barometar korupcije (GBC). Posljednji rezultati objavljeni su 2017. godine.

Na pitanje da li se osjećate lično obaveznim da prijavite korupciju, pozitivan odgovor daje samo 30%, negativan 33%, dok se ostali niti slažu niti ne slažu, ne znaju ili ne žele da odgovore.

Slično kao i ko distraživanje u populaciji mladih, 55% pominje korupciju među tri najznačajnija problema u zemlji.

Najefikasnije protiv korupcije za anketirane je: 35% ništa, 23% odbiti da se plati mito, 10% prijaviti.

Sa tezom "Društveno je prihvatljivo prijaviti korupciju" ne slaže se 55% a slaže se samo 17%.

² <https://www.dw.com/bs/za%C5%A1to-je-malo-prijavljenih-slu%C4%8Dajeva-korupcije-u-bih/a-40931343>

Na pitanje zbog čega se korupcija ne prijavljuje, ispitanici daju sljedeće odgovore: - 17% teško je dokazati - 20% ništa se neće učiniti - 33% strah od posljedica - 5% ne zna kako i kome

I dok je odgovor na pitanje kako se vlast bori protiv korupcije očekivan (loše 82%, dobro 4%, veoma dobro 0%), možda je iznenađenje postojanje vjere da običan čovjek *ipak* može doprinijeti borbi protiv korupcije - ne slaže se 36% a slaže se 37% anketiranih.

Biznis i korupcija

O percepciji korupcije u ovoj oblasti i o neposrednim iskustvinma, svjedoči publikacija "POSLOVANJE, KORUPCIJA I KRIMINAL U BOSNI I HERCEGOVINI: Utjecaj mita i kriminala na privatna preduzeća" iz 2013, koju je objavio UNODC, Odjel za statistiku i ankete.

Poslovni predstavnici u Bosni i Hercegovini navode korupciju kao šestu najznačajniju prepreku za poslovanje, nakon visokih poreza, kompliciranih poreznih zakona, političke nestabilnosti, propisa o radu i ograničenog pristupa finansiranju.

Preduzeća koja su dala mito, u prosjeku su 6,6 puta dala mito javnim službenicima tokom 12 mjeseci koji su prethodili istraživanju.

- Postoje varijacije u prisutnosti podmićivanja u raznim poslovnim sektorima u Bosni i Hercegovini: građevinski sektor (15%), sektor transporta i skladištenja (11,1%), trgovina na veliko i malo (9,9%), usluge smještaja i ishrane (88,8%) i proizvodnja, opskrba električnom energijom, plinom i vodom (6,2%).

Prema rezultatima ankete, od svih preduzeća koja su kontaktirala javne službenike tokom 12 mjeseci koji su prethodili anketi, 10,4% je dalo mito javnim službenicima. U približno 15,8% svih slučajeva podmićivanja, predstavnik preduzeća je taj koji zapravo započinje razgovor o mitu a da mu mito nije i zatraženo, dok se u više od dvije trećine (70,2%) slučajeva radi o mitu koje je javni službenik eksplicitno (26,8) ili implicitno (20,4%) tražio. U preostalih 23% slučajeva, mito je dato nakon zahtjeva treće strane.

Preduzeća navode da je najčešća svrha plaćanja mita "da se ubrzaju poslovne procedure" (29,1% svih mita), "omogućiti okončanje procedure" (17,4%) i "osigura bolji tretman" (14,4%). U isto vrijeme se 8,6% mita daje bez konkretne neposredne koristi za preduzeća koja ih isplaćuju, uz pretpostavku da će ova "sladila" u budućim interakcijama potaknuti javne službenike da provode postupke u interesu preduzeća.

Promocija antikorupcije i antikorupcijske kampanje u Strategiji za borbu protiv korupcije BiH i Akcionom planu za njeno sprovođenje

Strateški program 3.2. "Promoviranje prijavljivanja i podsticanja aktivnog učešća građana u borbi protiv korupcije" predviđa aktivnost: 3.2.2. "Kontinuirano promovirati online sisteme i telefonske linije za prijavljivanje korupcije i mehanizme zaštite prijavitelja korupcije"

Kao odgovorne institucije navedene su APIK, tijela za sprečavanje korupcije, službe za odnose sa javnošću i dužnosnici svih institucija izvršne vlasti u BiH, a kao rok provedbe "kontinuirano nakon usvajanja Strategije".

Indikator provedbe je "Javnosti dostupne informacije o online sistemima i telefonskim linijama za prijavu korupcije".

U izvještaju o sprovođenju strategije navodi se da je APIK u saradnji sa Centrom za društvena istraživanja „Analitika“ izradila promotivne flajere i promotivni materijal kako bi široj javnosti promovisala zaštitu prijavitelja korupcije, telefonsku liniju za prijavu korupcije (080054321), a koji su distribuirani prema ciljnim grupama. Pored ovakvih mjera Agencije, i druge nevladine organizacije posjeduju telefonske liniju i online sisteme za prijavljivanje korupcije.

Centar za pružanje pravne pomoći u borbi protiv korupcije Transparency International-a BiH (ALAC) od 2003. godine radi na pružanju besplatne pravne pomoći. Pored TI BiH, postoji još organizacija civilnog društva koje pružaju besplatnu pravnu pomoć građanima, poput Antikorupcijske mreže ACCOUNT, ili organizacije Vaša prava.

APIK i ACCOUNT potpisali su 05.04.2016. Memorandum o saradnji koji je ohrabrenje potencijalnim prijaviteljima da se odvaže na prijavu pojava korupcije. APIK ima legitimitet da dodijeli status zaštićenog prijavitelja, a ACCOUNT registar besplatne pomoći putem kojeg građani, uključujući i zaposlene u državnim institucijama, mogu da prijave koruptivna djela.

Sljedeće institucije BiH su u informaciji dostavljenoj APIK-u navele da su javnosti dostupne informacije o uspostavljenim online sistemima i telefonskim linijama za prijavu korupcije: - Agencija za antidoping kontrolu; - Agencija za policijsku podršku; - Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta; - Agencija za osiguranje u BiH; - Agencija za sigurnost hrane BiH; - Agencije za rad i zapošljavanje BiH; - Agencija za nadzor nad tržištem; - Agencija za poštanski promet BiH; - Agencija za zaštitu ličnih podataka u BiH; - Arhiv BiH; - BH MAC; - Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz područja/oblasti visokog obrazovanja; - Ministarstvo finansija i trezora BiH; - Ministarstvo komunikacija i prometa BiH; - Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH; - Ministarstvo odbrane BiH; - Ministarstvo vanjskih poslova BiH; - Parlamentarna skupština BiH; - Pravobranilaštvo BiH; - Predsjedništvo BiH; - SIPA; - Služba za poslove sa strancima BiH; - Služba za zajedničke poslove institucija BiH; - Službeni list BiH; - Tužilaštvo BiH; - Centralna banka BiH; - DEP; - Direkcija za evropske integracije; - Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH; - Državna regulatorna agencija za radijacijsku i nuklearnu sigurnost; - Granična policija BiH; - Generalni sekretarijat Vijeća ministara BiH; - Fond za povratak BiH; - Institut za mjeriteljstvo BiH; - Institut za akreditiranje BiH; - Institut za intelektualno vlasništvo; - Komisija za koncesije BiH; -

Memorijalni centar Srebrenica-Potočari; - Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja; - Uprava za indirektno oporezivanje; - Ured za razmatranje žalbi; - Ured za veterinarstvo BiH; - Ured za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH; - Vijeće za državnu pomoć; - VSTV BiH.

Sljedeće institucije BiH su u informaciji dostavljenoj APIK-u navele da je realizacija ove aktivnosti u toku: - ADS BiH; - Agencija za statistiku BiH; - Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH; - IDDEEA; - Institut za intelektualno vlasništvo; - Ured za zakonodavstvo Vijeća ministara BiH; - Ministarstvo civilnih poslova BiH; - Konkurencijsko vijeće BiH.

Što se tiče aktivnosti na nivou AKT, dostavljene su sljedeće informacije:

Tim Vlade KS za borbu protiv korupcije: Izrađene afiše za 2016. i 2017.g. (1.000 primjeraka), u kojima su pored obaveza za sve institucije KS, date informacije o usvojenim metodama prijavljivanja korupcije, sa potrebnim informacijama. Afiše su podijeljene svim uposlenim u ministarstvima i službama KS, kao i članovima Vlade i zastupnicima u Skupštini KS. U saradnji s Pres službom KS i Televizijom KS, plasiraju se javnosti sve relevantne informacije o borbi protiv korupcije.

Tim za sprečavanje korupcije TK: Kontinuirano se vrši promocija dobrobiti prijave korupcije

Tim za borbu protiv korupcije ZDK: Tim je organizirao određen broj obuka među kojim su bile i sljedeće teme: obaveza javnih službenika o potrebi prijavljivanja korupcijskih pojava, zaštita lica koja prijavljuju korupciju, i mehanizmi zaštite.

Strateški program 4.1: "Provođenje kontinuirane i sistematske javne kampanje o uzrocima, pojavnim oblicima i posljedicama korupcije, uz promoviranje mehanizama djelovanja protiv korupcije", aktivnost 4.1.1. "Analizirati uzroke, pojavne oblike i štetne posljedice korupcije po građane, te u saradnji sa vladinim i nevladinim institucijama i akademskom zajednicom osmisлити javne kampanje na tu temu".

Odgovorne institucije su Agencija, tijela za sprečavanje korupcije, javne institucije u BiH, a a rok provedbe kontinuirano nakon usvajanja Strategije.

Indikator provedbe je "U saradnji javnih institucija sa organizacijama civilnog društva (OCD) i akademskom zajednicom sačinjena analiza, utvrđene štetne posljedice korupcije po građane, izrađena osnova za javnu kampanju"

U analizi stepena provedene aktivnosti iz 2016. godine navodi se da su Ured koordinatora za reformu javne uprave i Agencija razvili projekat pod nazivom „Izgradnja kapaciteta za borbu protiv korupcije u strukturama državne službe BiH“ u okviru kojeg je planirana javna kampanja koja se tiče suzbijanja korupcije. Pored toga, u septembru 2015. godine je pokrenuta javna kampanja o proaktivnoj transparentnosti od strane organizacija civilnog društva predvođenih Transparency Internationalom u BiH u čije aktivnosti je uključen određen broj javnih institucija. Također, Centar za razvoj medija i analize (CRMA) je izradio serijal pod nazivom 'Bez veze' koji se emitira na BHT 1. Međutim, sve ove aktivnosti su

inicirane od strane organizacija civilnog društva u koji su dijelom bile uključene javne institucije odgovorne za provedbu ove mjere, ali nedostaje njihova inicijativa za provedbu mjera iz akcionog plana. Još uvijek nije sačinjena analiza i nisu utvrđene štetne posljedice korupcije po građane, kako je to i predviđeno ovom mjerom.

U novom izvještaju, iz decembra 2018. godine navodi se da je pomenuti projekat "Izgradnja kapaciteta za borbu protiv korupcije u strukturama državne službe BiH" razvio i sproveo PARCO u saradnji sa APIK-om i ostalim institucijama. U okviru ovog projekta je provedena javna kampanja. Implementacija je počela 2016.g. i trajala je sve do 10. maja 2017.g. Cilj projekta je bila podrška procesima demokratske stabilizacije i reformi javne uprave u BiH u segmentu izgradnje profesionalne i etične državne službe, kroz povećanje transparentnosti u radu uprave, jačanje integriteta te podizanje svijesti o problemu korupcije u radu javnih službi. U okviru pomenutog Projekta realizirana je edukacija državnih službenika iz cijele BiH o specifičnim temama koje se tiču borbe protiv korupcije, a kao rezultat ovog projekta promovisan je i *"Priručnik za državne službenike i službenice o suprotstavljanju korupciji i jačanju integriteta u organima uprave"*. Osnova cijelog projekta je bilo istraživanje javnog mnijenja kojim je obuhvaćeno 1200 građana koji žive na teritoriji 134 opštine u BiH. Upravo su rezultati istraživanja bili jedan od razloga za komunikacijsku kampanju *"Prijavite korupciju!"* koja je u okviru projekta realizirana tokom proteklih mjeseci na prostoru cijele BiH, a uz punu podršku Javnih emitera BHRT, RTVFBiH i RTRS koji su bez naknade emitovali promotivni radio i TV spot te realizirali niz programskih sadržaja koji su se bavili ovom temom.

Ukupno je emitovano 6800 sekundi TV programa te 5460 sekundi radijskog programa. Također, kroz organizovana dva direktna susreta sa novinarima, predstavnicima oko dvadeset medijskih kuća u Sarajevu i Banjoj Luci posebno je približena tematika borbe protiv korupcije, rezultati istraživanja, te naglašena i važnost njihove uloge u kreiranju percepcije o borbi protiv korupcije u bh. društvu. Uz javne emitere u BiH kampanja je 109 uključivala i ostale najrelevantnije elektronske, printane i online medije, a sve kako bi ključne poruke našle svoj put do najšireg auditorijuma. Tokom kampanje realizovano je više od 50 objava, intervjua i posebnih tematskih priloga i emisija na medijima širom BiH, uključujući i jednosatnu emisiju uživo na BH radiu 1 koja je dostupna svim institucijama u elektronskom formatu za dalje korištenje, a distribuirana je učesnicima obuke u Tesliću, kako bi je prosljedili lokalnim radio-stanicama na reemitovanje. Kroz plaćene objave na najčitanijim portalima (klix.ba, radiosarajevo.ba, buka.com, frontal.rs) ostvareno je ukupno 7158 učitavanja tekstova kojima su se komunicirale ključne poruke iz kampanje, kao i video spot. Banneri su imali ukupno 2 432 221 impresiju. Materijali producirani u okviru kampanje (video spot, radio jingle, press-kit materijali za novinare) upotrebljivi su i dalje putem web stranica institucija, te drugih komunikacijskih kanala kako bi se kontinuirano komunicirale važne poruke iz kampanje. Na ovaj način bi se ostvario kontinuitet proaktivne komunikacije prema građanima/kama, dok bi se na drugoj strani izgradila svijest državnih službenika/ica da je važno da ove informacije budu lako dostupne, kao svojevrsno podsjećanje na važnost kontinuirane borbe protiv korupcije i transparentne komunikacije sa javnošću. Samo kontinuiranom komunikacijom bi se u javnosti mijenjala svijest o važnosti prijavljivanja koruptivnih djela i slao bi se signal da institucije u BiH trajno rade na rješavanju ovog gorućeg problema u bh. društvu.

Kampanja je imala za cilj *podizanje svijesti javnosti o važnosti prijavljivanja koruptivnih djela, kao i razvijanje svijesti da je korupcija neprihvatljiv oblik ponašanja.*

U okviru istog strateškog programa predviđena je i aktivnosti 4.1.2. "Sačiniti plan i program kampanja i provoditi ih prema planu i programu u saradnji sa medijima, organizacijama civilnog društva i akademskim zajednicama". Iako se za tačku 4.1.1. navodi da je sprovedena opsežna medijska kampanja, za ovu aktivnost se konstatuje da, s obzirom na to da nije sačinjena analiza predviđena prethodnom mjerom, plan i program kampanje nije sačinjen. "Agencija u saradnji sa organizacijama civilnog društva periodično provodi kampanje o uzrocima, pojavnim oblicima i poljedicama korupcije. Primjer ovakvih povremenih kampanja su i aktivnosti Agencije u saradnji sa Centrom za istraživanje Analitika, u okviru kojih su izrađeni promotivni materijali kako bi široj javnosti bila promovisana zaštita prijavitelja korupcije, kao i telefonska linija za prijavu korupcije. Međutim, sve ove aktivnosti su rađene na inicijativu organizacija civilnog društva".

U izvještaju se navodi i da je Tim Vlade KS za borbu protiv korupcije potpisao Sporazum o saradnji sa JP "Televizija Kantona Sarajevo" d.o.o. Sarajevo (03.05.2017.g.) kojim je definirano da navedena Televizija prati i informiše javnost o bitnim aktivnostima i djelovanju Tima, a koje ima uticaj na javnost kada je u pitanju razvoj svijesti o štetnosti korupcije po društvo, ali o značaju građana, pojedinca i Tima u prevenciji i borbi protiv korupcije.

Aktivnost 4.14.4. predviđa: "Uspostaviti saradnju sa javnim emiterima u BiH na planu emitiranja programa iz oblasti etike i integriteta, s ciljem jačanja moralnih vrijednosti".

Konkretnih aktivnosti iniciranih od strane institucija odgovornih za provedbu ove mjere nije bilo. Od 9. oktobra, 2015. u terminu od 09:20 sati na BHT1 počelo je emitovanje obrazovnog serijala pod nazivom 'Bez veze' koji se bavi antikorupcijskim obrazovanjem mladih na području BiH. Serijal je sniman u osnovnim i srednjim školama u Mostaru, Sarajevu i Banjaluci i nudi razmišljanje učenika o temi korupcije, njenoj definiciji i najčešćim pojavnim oblicima. Serijal se sastoji od 22. epizode u prosječnom trajanju od sedam minuta u kojima se djeci uzrasta 6-10, 10-16 i iznad 16 godina putem većeg broja iskaza učenika i mini strip priča objašnjavaju različite koruptivne radnje prisutne u stvarnom životu.

Iako se u izvještaju o sprovođenju Strategije i Akcionog plana navodi nekoliko kampanja nevladinog sektora, kao i kampanja "Prijavite korupcije", koji su emitovani na javnim servisima, kao i na posjećenim portalima, većina AKT u upitniku popunjenim za potrebe IPAK projekta nisu registrovali te aktivnosti.

Samo se u odgovoru Tima KS navodi da je 2017. izrađen edukativni film o štetnom djelovanju i negativnim posljedicama korupcije, koji je iniciran od strane Ministarstva sa obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, uz podršku Tima Vlade Kantona Sarajevo za borbu protiv korupcije i Televizije Kantona Sarajevo. Navedeni video materijal u periodu maj - juni 2017. godine, emitovao se prije centralnog dnevnika na Televiziji Kantona Sarajevo. Ostali su naveli da im nije pzonato da su se javni servisi bavili ovim pitanjima.

Od aktivnosti nevladinog sektora u oblasti kampanja i/ili projekata o etici, integritetu i negativnom uticaju korupcije, samo su u dva slučaja navedene aktivnosti mreže ACCOUNT.

Mogući pravci usmjeravanja kampanje

Odlazak ljudi iz zemlje, posebno mladih, njihova percepcija besperspektivnosti u uslovima korupcije i sa problemima koje korupcija izaziva očigledni su izazovi za razmišljanje o ovom problemu kao jednom od potencijalnih motiva antikorupcijske kampanje. Kampanja bi mogla biti usmjerena na jačanje cjelokupnog društvenog integriteta, ohrabrivanje građana da se odupru korupciji, ali i da je prijave. Uslov za to je, kako je ukazano u jednom od prethodnih poglavlja, efikasniji rad represivnih organa, posebice tužilaštva i sudstva. Veličinu problema u toj oblasti definisao je sudija Suda BiH Branko Perić u autorskom tekstu³, iz aprila 2019. godine u kome navodi: "Nezainteresovanost za problem korupcije je opšte mjesto stanja u pravosuđu. Ta činjenica objašnjava kako se pravosuđem upravlja i koliko je snažan uticaj politike na pravosuđe. Nema tog glavnog tužioca koji će danas otvoriti istragu o korupciji u državnim institucijama, iako je svakome u ovoj zemlji jasno da ne postoji posao sa državom u koji nije uključena porodica, za koji se ne podrazumijeva reket, ili dioba plijena. Zbog toga ne treba da čudi što danas ozbiljnije istrage o korupciji vode novinari (treba pogledati Žurnalov film "Kartel" o korupciji u oblasti javnih nabaviti) i što se Tužilaštvo BiH umjesto korupcijom bavi rezanim duvanom, a Specijalno tužilaštvo u RS nema nijednog predmeta korupcije".

Zanimljivo je i odbijanje suočavanja sa problemom odnosno izjava glavne tužiteljice Tužilaštva BiH Gordane Tadić, koja je nakon imenovanja početkom 2019. godine izjavila⁴ da "korupcija u BiH nije sistemski problem".

U uslovima kada o pravcu kojim antikorupcijska kampanja treba da se kreće treba odlučiti u roku od nekoliko mjeseci, iluzorno je očekivati korjenite promjene stanja u represivnim organima u tako kratkom roku, ma kolika podrška stizala od međunarodne zajednice, među kojima je i EU (projekat EU4justiceBiH).

Kao svojevrsan zaključak ovih razmatranja stoga može poslužiti pismo čitaoca Dnevnog avaza iz maja 2019. godine: "Korupcija u Bosni i Hercegovini nikad neće nestati. Bar nam je to jasno. Od upisa u vrtiće do poslova ili vađenja nekog papira, treba imati veze i vezice, jer ako nemaš, onda čekaš da dođeš na red. To je nešto što se nikad neće iskorijeniti ako se narod ne probudi. (Čitalac G. K.)"

Ključna riječ - ***buđenje***.

³ <https://www.nezavisne.com/index/kolumne/Pravosudje-i-korupcija/535148>

⁴ <https://inforadar.ba/za-drzavnu-tuziteljicu-gordanu-tadic-korupcija-nije-sistemski-problem/>